

Гуго КЛАУС

ЗИМОВИЙ ВЕЧІР

П'ЕСА

З англійської переклала Євгенія КОНОНЕНКО (Київ)

Дійові особи:

Пані де ВосП
Жозеф, її син . . .Ж
РозаР
Тип у кафеТ
БарменБ

Не дуже фешенебельний бар. Програвач-автомат. Кілька відвідувачів мовчки попивають пиво. Леон, бармен, протирає склянки біля шинквасу. Літня пані де Вос сидить біля вікна. Вона пишна, добре вдягнена, дуже короткозора. Видно, що вона почувалася не зовсім гаразд. Пані де Вос простягає барменові свого келиха.

Б: Вам повторити, пані?

П: Повторити.

Бармен приносить їй келих шампанського. Біля сусіднього столика — грубуватий відвідувач пролетарського стибу. Він піднімає свій кухоль, вітаючи її.

Т: Ваше здоров'я, любонько!

П (*чарівно усміхається*): Ваше здоров'я!

Т: Нема нічого кращого за келих шампанського, правда?

П: Саме так.

Т: Хоча шампанське п'ють лише влітку.

П: Я так не думаю.

Т: А я і влітку не п'ю шампанського. Тільки коли в когось день народження. Або похорон... Але в мене від нього газу. А у вас?

П: Ні, дяка Богіві.

Т: Здоровий кишечник. Гадаю, це хороша спадковість.

П: Можливо. Хоча в мого брата Поля завжди проблеми зі шлунком. Отже, не все добре і в нашій родині.

Т: Хороша погода, чи не так?

П: Гріх скаржитися.

Т: Це нетипово для північної Бельгії. Схоже на те, що ми маємо найтеплішу зиму за всю історію планети.

П: Невже?

Т: Схоже на те.

Б (*приносить пиво «лагер» для тина*): А тим часом на Північному полюсі все тане. Крига тане і все йде на Антверпен.

П: І коли ж воно прийде сюди?

Б: Скоро.

П (*грайливо*): Тоді Антверпен знову стане Північною Венецією.

Т (*не розуміючи її*): Можливо...

Б: А ще й ця озONOва дірка...

Т: О, про це так багато говорять. Але, гадаю, це буде вже після нас. Ви так не думаєте?

Перекладено за виданням: Modern Poetry in Translation. New Series / No. 12 Winter 1997. Dutch and Flemish. London.

© Євгенія Кононенко, 2000, переклад.

Гуго КЛАУС (нар. 1929) — сучасний бельгійський письменник, один з провідних літераторів, які пишуть фламандською мовою. Працює практично в усіх літературних жанрах, — від модерністської поезії до сатири. Автор багатьох поетичних збірок, романів, драм. Його письменницький доробок включає більш ніж сто творів. Відомий також як художник і режисер — театру і кіно.

П'єса «Зимовий вечір» була опублікована 1996 р.

П: Сподіваюсь.

Т: Ви нечасто ходите сюди. Я вас раніше тут не бачив.

П: О, то була моя помилка! Це... просто чарівний куточок. Люди тут такі... ммм... культурні... як для свого рівня. Бо в наші дні... так багато... як би це сказати... людей, прямо скажемо... Ненадійних. У будь-який момент вони можуть раптом почати бити пивні кухлі, кидати скалки одне одному в очі.

Т: О, тут це в них не вийде. Леон швидко вкаже їм на двері. Він був чемпіоном Східної Фландрії. З греко-римської боротьби. Я правду кажу, Леоне?

Б: Було, було... І, якщо припече, завжди можу продемонструвати пару прийомчиків. А якщо й це не допоможе, в мене є дробовик.

Т: Це саме те, що мені тут подобається.

П: Саме так! Покажіть його!

Б: Я не помиляюсь, ви живете десь поблизу? Мені здається, я бачив вас пару разів з целофановими пакетами з Гранд-базару? Це так?

П: Я живу на Кайзерстраат.

Вона дивиться на вхідні двері, а чоловік на порозі когось шукає очима, а потім іде до неї. Це її син Жозеф. Респектабельний чоловік за тридцять в окулярах з блідим нервовим обличчям. У нього в руках коробка з тістечками.

Ж: Поки шукав тебе, обійшов п'ять чи шість барів!

П: Коли чорним по білому у записці на дверях було написано: перший бар праворуч!

Ж: Так, але праворуч — звідкіля? Від Меестрат чи від Мехелен-роуд?

П: Жозефе, скільки тобі років? Праворуч від мого будинку!

Ж: Але чому ти не вдома? Я подумав, щось трапилось.

П: Що, мій боже, могло трапитись?

Ж: Щось з тобою...

П (*сміється*): Зі мною! О мій котику, ти так піклуєшся про мене?

Ж: Звичайно.

П: Це щось нове. Ні, зі мною все гаразд. Мені тут страшенно добре. В мене зав'язалася дуже цікава дискусія. З цим паном і з барменом. Про озонні дірки.

Т: Це дуже, дуже небезпечно.

П: Сідай.

Ж: Але ж ми не лишаємося тут?

П: Тобі не до вподоби цей бар?

Ж: Хіба ми не йдемо до тебе?

П: Мені б не хотілося.

Ж: Я купив тобі тістечка.

П: Тістечка? З білковим кремом?

Ж: Так. І два з шоколадним.

П: Білковий крем, шоколадний! Як ти міг навіть подумати про такі речі для мене, коли в мене високий рівень холестерину! Сідай! (*Жозеф несміливо сідає.*) Чи не хотів би ти зняти пальто? (*Він знімає пальто, вона підморгує.*) Леоне! (*Бармен підходить до них.*) Повторіть, будь ласка, ще раз! А що тобі?

Ж: Ееее... мінеральної води без цього... (*підшукує слово*) ш-ш-ш...

П: Принесіть йому мінеральної води.

Ж: Ти ще довго хочеш залишатися тут?

П: Ти поспішаєш?

Ж: Ееее... Ні.

П: Ні, ти поспішаєш. Ти хочеш чимшвидше повернутися додому. Нечасто я маю честь і приємність бачити тебе. Правда, нам тут добре?

Ж.: Дуже.

П: Ти голодний?

Ж: Ні.

П: Добре.

Ж: Я думав, ми домовились.

П: Про що домовились?

Ж: Святкувати твій день народження.

П: Так у чому справа? Ми його святкуємо! *(Сніває.)* Такого чудового хлопця, такого чудового хлопця...

Т *(підхоплює)*: ...не знайдемо більше ніде.

Ж: Мамо! Зазвичай, ми святкуємо твій день народження у тебе.

П: Правильно! А цього разу — тут. Ці манери, ці традиції старої Бельгії! Те ж саме щороку. Цілунки, привітання, перепрошення з приводу того, що хтось надзвичайно хотів прийти, але, на жаль, не зміг... А між іншим, Ельза буде пізніше?

Ж: Еее... ні, вона не змогла.

П: Вона не хотіла.

Ж: Ні, вона хотіла! Вельми хотіла. Але її артрит...

П: В усі інші дні року вона здорова як огірочок! на щоках рум'янець, розривається між аеробікою, магазинами і вечірніми коктейлями, а цього вечора в неї що? артрит!

Ж: Це буває.

П: Так, навіть у найкращих ролинах.

Бармен приносить напої.

Ж: Ну... *(піднімає келиха)* за твій день народження!

П: Це дуже мило з твого боку *(гучно відригує)*.

Ж: Мамо! Ми не вдома.

П: Я це помітила.

Т: І це прекрасно, пані! Це певний спосіб розслабитися. А коли весь час дотримуєшся форми, то не маєш ніякого задоволення.

П: Це саме те, що я хочу сказати. Підсунься ближче! *(Вона розглядає костюм Жозефа.)* О! Ти при своїй медалі! Браво!

Ж: Я хотів, щоб усе було на рівні. Сьогодні свято.

П: Саме так! Національне свято, затверджене конституцією! Пані Леонтіна де Вос: законна вдова полковника Роберта Де Воса, що народилась у 1940 році, померла у 1991-му.

Ж: Як розуміти — померла?

П: Жарт! Ще ні, мій хлопчику. Ще певний час не розраховуй на це! А ти злякався, правда? Ти уявив себе в чорному, так, чорний костюм, з медаллю, а ти схлипуєш під час крематії. А поряд твоя Ельза з чорним серпанком, в чорних колготах на кривих ногах. Погодись, ця думка промайнула в твоїй голові.

Ж: Ні на секунду! Але на хвилинку я таки злякався. Я що, я не маю права злякатися?

П: Але, правда, ненадовго, мій хлопчику?

Пауза.

Ж: Ми повечереємо в ресторані?

П: Але ж ти не голодний! Втім, якщо ти хочеш! Зараз нічого нема по телебаченню.

Ж: Колесо фортуни.

Т: І шестиденні гонки. Фінал командного забігу на другому каналі. Об одинадцятій.

Пауза.

П: Я можу дивитися телевизор щодня. Я більше нічого не роблю. Як кожна стара самотня жінка. В місті сяє стільки вікон! Якось я сиділа на кухні, горіли свічки, телевизор був увімкнений. То була смерть живцем. І я подумала: за хвилинку він прийде з Ельзою. І це буде ще гірше. Його балачки про справи на роботі. Її — про артрит і про ін'єкції колагену в щоки. Або про її гороскоп, чи сприятливі для неї зорі, чи ні. А після вечері — мила невимушена розмова. З Ельзою. Яка буде скиглити, що ніколи не отримувала цікавих листів.

Ж: Але це правда.

П: Не знаю, що ти в ній знайшов. Я ніколи не могла цього збагнути. *(сміх)* Заміна матері! *(пауза)* Смерть живцем!

Ж: Мамо, я хотів би приходити до тебе частіше. Правда. Я завжди кажу Ельзі: «Перше що ми робимо завтра або післязавтра, це йдемо до мами в гості». Але ти знаєш, яке життя. В тебе є робота, є інші клопоти, є твоє хобі. *(Він виймає з кишені маленьку коробочку, загорнену в цигарковий папір.)* Це тобі. До дня народження. І бажаю тобі усього найкращого.

П *(виймає брошку, підносить її близько до очей)*: Де ти її купив?

Ж: Це від Ельзи. А точніше, від її матері. Це вона отримала у спадок.

П: Передай їй, що це просто незрівнянно! Дуже елегантно. *(Підставляє йому щоку, він цілує її.)* Ельзі вона не подобається?

Ж: Подобається. Ще й як!

П: Жозефе, не брешти своїй старій матері.

Ж, Ельза вирішила, тобі вона пасуватиме краще, ніж їй.

П: Звичайно. Бо це позолоть.

Ж: Ні, це чисте золото.

П: Жозефе, шкода, що ти не можеш побачити те, що очевидно кожному. І Ельза не може.

Ж: Але матінка Ельзи...

П: І матінка Ельзи також. *(Звертається до Тупа.)*: Я дуже перепрошую, але що ви про цю річ думаєте? Я забула свої контактні лінзи і тому сліпа як кріт, але погляньте на неї. Хай це буде незалежний погляд.

Т: Це... гарненький подарунок.

П: Так, але це позолоть, позолоть, чи я, по-вашому, стратила розум?

Т *(розглядає брошку)*: Як на мене... може бути... але з іншого боку... Якщо це навіть і не золото, то виглядає цілком, як золото. Леоне! *(Леон підходить.)* Леон працює з діамантами. Леоне! Це золото чи ні?

Б *(розглядає брошку)*: Це позолоть. Це й конаві зрозуміло.

П: Бачиш, бачиш! Леоне, повторіть для нас ще раз! Для нас, для цього пана і для вас!

Б: Собі я наллю джину *(іде)*.

П: Не розповідай це своїй жінці.

Ж: За кого ти мене маєш?

П: І без того в цьому світі стільки страждань.

Т: Не варто чхати на таку гарненьку позолоть. Ви, пані, зіпсута.

П: Можете ще раз повторити. Але я цього не заслуговую. Якщо ви не заслуговуєте бути зіпсутим, то вас і буде зіпсуто.

Т *(не розуміючи, про що мова)*: В цьому щось є.

Пауза.

П: Як діти?

Ж: На Емілію недобре впливає погода. З її тонзилітом.

П: Вона успадкувала його від твого батька. В нього теж завжди був тонзиліт. Пам'ятаєш? Шоосені і шовесни не менш як по три дні в ліжку! А сам аж кипів! Він так хотів бути зі своїми хлопцями! І вдень, і вночі!

Хтось зазирає у вікно з вулиці. А потім до бару заходить кремезна жінка невизначеного віку у вечірній сукні бездарного крою.

Ж *(ховаючи обличчя)*: Мамо, а чи не піти б нам додому?

П: До мене чи до тебе?

Ж: Не має значення.

П: Що сталося?

Ж: Ельза, правда, буде дуже рада. Я це знаю напевне.

П: Це дуже мило з твого боку. Але не зараз. Іншим разом. *(Дивиться на вульгарну пані, яка щойно завітала до бару, штовхає Жозефа ліктем.)*: Ти тільки подивись на цю істоту.

Р: Усім доброго вечора!

Б: Привіт, Розо!

Т: Боже мій, Роза! Ви тільки подивіться, хто до нас прийшов!

Р *(наближаючись до столика, де сидить Жозеф)*: Хто б міг подумати? Жой, привіт!

Ж (*дуже знічений*): Привіт!

Р: Який сюрприз! Після всього, що було! І раптом ми зустрічаємось тут, у Леона! Це, здається, не те місце, яке ти любила?

Ж: Я просто йшов цією вулицею...

Р: В тебе нові окуляри. В черепаховій оправі. Боже мій! Вони тобі дуже пасують. Трошки старомодно, але так респектабельно... (*до пані де Вос*): Доброго вечора!

П (*зацікавлено*): Доброго вечора.

Р: Якщо я, звичайно, не помиляюсь... ви мати Жозефа.

П: Точно. Завжди нею була.

Р: Це видно незброєним оком. Такий шляхетний маленький ніс, о, так, такі самі ніздрі... задьористий, майже паризький носик. А форма верхньої губи. Це маленьке підборіддя. Ні, ви його не приховаете. (*Сідає біля столика, Жозеф жахається.*)

Б: Ну то що ти питимеш цього вечора, Розо?

Р: Ееее... Оксамитове пиво.

Б: В нас нема оксамитового.

Р: Тоді шампанське, як цій пані. З краплиною смородинового лікеру.

Б: Лікеру у нас також нема.

Р: Тоді мені те ж саме, що й цій пані. Чи можу я вам також запропонувати ще один келишок?

П: Чому б ні?

Р: Принесіть нам пляшку, Леоне.

Б: А хто платитиме? Ти, Розо? (*Роза дещо присоромлена.*)

Ж: Ні, я.

Р: О, я просто вся зомліла від щастя! Несіть! Живемо тільки раз! Правда, пані?

П: Тільки один раз!

Бармен Леон іде виконувати замовлення.

Р (*до Жозефа, ніжно*): Це було так давно, Жою.

Ж: Не називай мене Жоєм!

Р: Щось не так? Але ж це твоє ім'я, правда? Чи ти тут ін-ког-ні-то? (*довірливо до пані де Вос*): Я думала, ви називали його Жоєм, коли він був маленьким, чи ні?

П: Не часто.

Пауза.

Р: Це дивно, коли люди, особливо дорослі, відмовляються від своїх імен. Правду кажучи, всі ми жертви своїх імен. Тому що коли хтось вимовляє наше ім'я, ми відразу починаємо прислухатися, напружуємось, стаємо слухняними, як лакеї. Принаймні я так гадаю. А крім того, люди, як правило, неправильно вимовляють наші імена. Мене звать Роза, але моє ім'я Марі-Роз, Марі-роз д'Естре.

П: Французьке ім'я.

Леон приносить пляшку шампанського.

Р: Мої батьки були гугеноти.

Леон наливає вина.

Т (*презирливо*): Розо, Розо, ти моя мімозо.

Р: Не лізь не в свої справи, гей, ти! Не бачиш, я розмовляю? Куди ти вярчався? Не подобається — дивись в інший бік.

Т: Ти мені подобаєшся, Розо. Ще й як.

Р (*повертається до нього спиною з підкресленою гідністю*): Тепер я можу спати спокійно! І хто б міг подумати? Ще й у моєму віці!

П: О, ви ще зовсім молода.

Р: Як мило з вашого боку казати мені таке. Але, боюсь, я знаю краще. Ах, ми так довго були разом! Якби хтось знав! Правда, Жою!

П: Ти ніколи не казав мені, що знайомий з цією пані.

Р: О, ви знаєте, ми познайомились у районному басейні. Відтоді де ми тільки не плавали з ним удвох! Венеція, Межев. У Межеві він не втримався на лижному підйомнику, занадто наблизився до билець... Голова запаморочилася. А потім він котився схилом. Коли він підвівся на одній нозі, то нагадував сніговика. Після того він тиждень пролежав у готелі з перебинтованою ногою. А я доглядала його. І не кажи, що я цього не робила. Моя відпустка також пропала. Він не міг повернутися до Антверпена, бо виглядав дуже блідим. І ми з ним щодня засмагали в солярії в готелі, і в барі Себастьяна його називали Джек Кульгавий. Але що це я розбалакалась? І як це тебе занесло у цей, між нами кажучи, ніяк не найреспектабельніший куточок Антверпена?

П: Через мій день народження.

Р: Сьогодні?

П: О, так!

Р: О, вітаю вас! Якби я знала, то купила б орхідею. Вона би підкреслила ваш колір обличчя.

П: Жозеф уже побалував мене. *(Показує брошку.)* Це подарунок на день народження.

Р: Прекрасно! Чудово! Я не знала, що в нього такий смак!

П: Я знаю, що це лише позолоть, але!..

Р: Позолоть значно шикарніша за золото. Бо що таке золото? В наші дні кожен дурень може купити золото.

П: Цілком згодна з вами. Ви мешкаєте десь поблизу?

Р: Зараз я ніде не мешкаю. З цілого ряду причин, перераховувати які зайняло б багато часу, в мене зараз не найкращий період життя. Мені винні гроші, мені багато хто винен. Але в наші дні люди не поспішають платити свої борги. І ця ситуація... як би вам це пояснити? *(усміхається)* робить мене залежною від ласки незнайомих.

П: Це дуже сумно. Мені знайоме це почуття. Я також була залежна, але не від незнайомих, а... він мого покійного чоловіка. Він був хорошою людиною, але занадто любив своїх хлопців... він так захоплювався... дисципліною в армії... він так багато часу проводив з ними, що для родини в нього лишалося дуже мало часу.

Ж: Мамо, Розі не цікаво.

П: Їй цікаво. Якщо Роза — твій друг, їй буде цікаво довідатись про твоє коріння, вона краще зрозуміє, що якщо ти часто зникаєш, а також такий злий і залежиш від настрою, то це гени твого батька, який, на жаль, був полковником...

Ж: Мамо, облиш...

Р: Жозефе, не затирай своїй мамі рота. Особливо в день її народження. *(Щипає його за коліно.)* Вона робила для тебе все. Все, що могла. Як і я. Ти повинен врешті-решт навчитися розуміти, що є люди, які люблять тебе, не маючи з того ніякої вигоди. Це здається неймовірним, але це так.

Ж: Вчитися розуміти — що ще я повинен робити? *(Встає.)*

П: Ти куди?

Ж: У клозет. Можна?

П: Звичайно, мій хлопчику. Йди.

Р *(бадьоро)*: Тільки швидше повертайся назад!

Жозеф іде до туалета. Жінки посміхаються одна одній.

Р: Ваш Жозеф гарний чувак. Але, я так думаю, він і сам цього не розуміє.

П: Але такий нудний, такий нудний.

Р: Ви так гадаєте? Я ні. На щастя, він щасливо одружений. Чи ні?

П: Хіба можна знати такі речі? Де він зараз? Я забула свої лінзи. Вдома зі мною щось сталося. Я побачила смерть живцем...

Р: Так.

П: Я подумала: піду до Мак-Дональдса, запхаю в себе два Біг-Мака, заспокоюсь. Але потім подумала, що тоді я не влізу в свій костюм від Шанель,

я і так одягаю його з милом. Тому що... не кажіть про це Жозефу... я би хотіла, щоб мене одягли в цей костюм на кремацію...

Р: Та ви що! Як?..

П (*дивно сміється*): Вам стало не по собі? Ви повірили мені? Ні. Ще не так скоро.

Р: Ще дуже нескоро.

П: Це жарт, жарт! Хоча іноді я думаю про це, власне, про декілька разів на день. І тоді ти хочеш попроситися зі своїми друзями, наприклад, з дітьми. Тільки коли це трапиться, вони збагнуть, що тебе нема.

Р: Ви засумували, тому що забагато випили, любонько.

П: Я не боюся, що мене тут більше не буде. Мені ще лишився прощальний грюк... який перенесе мене туди... (*чаркується з Розою*): Ваше здоров'я!

Р: Ваше здоров'я!

П: Я збиралася дожити до віку Мафусаїла, хай навіть страждаючи від немочі і болячок, але... егей...

Р: Егей!

Починає грати музика в автоматичному програвачі. Роза і пані де Вос дивляться на Жозефа, що стоїть біля шинквасу і, розплачуючись із Леоном, стежить за ними.

Р: Він виглядає так, ніби наклав у штани.

П: Ніби через нас у нього почався понос! (*Сміються*.)

Р: Він мов великий птах!

Ж (*повертається до столика*): З кого ви смієтесь? З мене?

П: А з кого би ще?

Ж: І що вас так насмішило?

П: Жозефе, твоя подружка дуже мила.

Р: А твоя мати — просто диво!

П: Дякую вам, Розо!

Р: Давайте вип'ємо ще!

Ж: Я вже розплатився.

Р: Леоне! Повторити ще раз!

Жозеф дивиться на годинник.

П: Ще по одній, Жозефе. За день мого народження.

Р: Ти ж не будеш дутися, правда, Жозефе? (*Вона намагається вирівняти його краватку, він відитовхує її руку*.) О, він образився.

Ж: Тримай свої руки подалі від мене.

Р: Якщо ти на цьому наполягаєш.

Леон приносить напої і йде.

Ж: На біса ти сюди приперлася?

Р: Щоб випити. Трошки. Як і кожний, хто тут сидить. А що? З тобою щось негаразд?

Ж: Не лізь у мої справи.

Р: Випити. Поспілкуватися з культурними веселими людьми, як, наприклад, твоя матінка. Я не люблю робити нічого поганого, правда?

Ж: Я був би тобі дуже вдячний, якби ти взяла свого келиха і пересіла до іншого столика.

П: Жозефе, де твої хороші манери?

Р: О, якщо від цього тобі полегшає на душі... Що ж, якщо так... Оревуар. (*Встає, щоб іти, але пані де Вос затримує її*.)

П: Про це не може бути мови. Вона залишається тут. Можу я один раз у житті вийти з дому і провести вечір в інтелігентному товаристві? В мене таке враження, ніби тобі не подобається, коли мені добре.

Р: Чому ти так дивно поводишся?

П: Я не виховувала його таким.

Р: Чому ти так погано ставишся до мене? (*до пані де Вос*): Це вперше він поводить з мною так дивно, ми так давно разом, правда, хлопче?

Ж: Послухати тебе — виходить, ніби ми... ніби ми шодня грали в більярд.

П: Більярд? Жозефе, ні разу не бачила, щоб ти це робив. Його батько — так, він грав.

Ж: Я вже десять років тебе не знаю.

Р: Так? І ти в цьому певен? А ти забув похорон Джо? Коли це було? А як щодо вечері після «Мадам Батерфляй» в італійському ресторані? Ти втрачав розум від мене.

Ж: Я? Від тебе?

П: Так, ти! *(Жінки сміються.)* Не роби вигляду, ніби ти не клав око на Розу!

Ж: Я б краще дав їй в око!

Пауза.

Ж: Я йду додому.

П: Іди. *(Він продовжує сидіти.)* Йди. Додому, до Ельзи! Та дітей. Посидь з Ельзою та її артритом. Зроби їй масажика. *(Простягає йому коробку з тістечками.)* Забирай з собою свої кекси. Ні? *(Вона забирає коробку назад.)* Ходи-но сюди. *(Вона тягне його за рукав.)* Поцілуй мене, негіднику. *(Він не рухається.)* Жозефе, поцілуй свою матінку.

Р: Так, поцілуй її. Якби не вона, тебе не було б на світі.

Жозеф цілує матір у щоку.

П: Не так, мій хлопчику. Ходи сюди.

Притягає Жозефа до себе, цілує його в уста. Він намагається вивільнитися, вона не дає. Садить його собі на коліна, виявляючись дуже сильною.

Р: Мати і дитя!

П *(гойдає його на колінах, як дитину, примовляючи)*: Їду, їду до обіду, ввійду в двері до вечері...

Т: Це те, що я люблю! Ось вона, правдива любов!

Р: Материнська любов!

Пляшка шампанського падає і розливається наполовину, поки Роза підхоплює її. Жозеф примудрився вивільнитися з материнських обіймів, сідає на стілець.

П: О, я вже стільки років так не сміялася! Подивіться на нього! Хлопчику мій!

Р: Він ніби збирається покусати нас!

П *(завертає рукава)*: Ось. Кусай. Тут ніжне м'ясо.

Р: Налий сюди трохи кетчупа. *(Жінки знов сміються.)*

П: Не хочеш? Тобі не смакує моя шкіра? А ти пам'ятаєш, як ти вгризався у мої груди, коли був немовлям?

Ж: Мамо, мамо! Боже всемогутній! *(Вихиляє свій келих і відразу наливає знов.)*

П *(бере пляшку з його рук, наливає Розі й собі, піднімає келихи)*: Хай нам усім щастить ще багато днів!

Р: Днів? Років!

П: О Розо, де ти була раніше? Ти вмієш грати в друкарню?

Р: Це створювати багато маленьких слів з одного великого? Мені дуже жаль, але цієї гри не можу терпіти. Леоне!

П: Повторіть нам ще раз!

Р: Не повторіть, а вдвічі більше!

Б: Розо, не роби дурниць.

П: Я люблю упертих людей. Таких, як ти, Розо. Жартома кажуть немало правдивого, правда? *(Гучно відригує.)*

Ж: Мам!

П: Що, синку?

Ж: Чи варто це робити так, щоб чув весь бар?

П: Це все через тебе. Навіщо ти мене так знервував?

Р: В Маракеші, в нічному клубі, де я працювала, відригувати не тільки не заборонялося, але й заохочувалося. Ти до цього не звик.

П: Можна багато чому навчитися в інших народів. Навіть із третього світу.

Б *(приносить маленьку пляшку)*: Більше в нас нема.

П (*дивиться на Жозефа, що сидить, підперши обличчя долоньями*): Моїй дитині невесело. Дуже дивно, бо я — природжена оптимістка. Його батько — також, якщо врівноважити всі за і проти. Коли його батько був у доброму гуморі, ви могли почути, як він весело сміється. Ні, дотепним він не був, але в нього було дивне комічне обличчя. Він був хитрий, маю вам сказати. Як виявилось зараз, він добре розповідав анекдоти, хоча я не чула, від нього жодного. Коли бойовий дух його солдатів раптом падав, підживляв його, розповідаючи їм анекдоти. Мав записника, де були занотовані ключові слова більш як сотні анекдотів.

Р: Ключові слова?

П: Так, наприклад, він занотовував: бетонний прутень, і він знав, що то за анекдот.

Р: А що то за анекдот?

П: Ну, я не знаю. Але в мене зберігся той записник. У потаємному місці. Коли-небудь я тобі його покажу. Можливо, ти зможеш розгадати ті анекдоти.

Р: Гадаю, анекдоти — то чоловічий привілей.

Ж (*підводить голову, врочисто*): Щоб розважити пані, я, як і годиться чоловікові, розповім анекдот.

Р: Просимо.

П: З таткової книги?

Ж: Ні. З життя. Армійський офіцер залишився вдома зі своїм маленьким сином, тому що мама на чотири з половиною дні поїхала в гості до своєї сестри. Син боїться свого батька. Офіцерові це не подобається, він думає, що робити. Раптом він садить хлопчика собі на коліна і починає розповідати йому про першу світову війну. Не допомагає. Хлопчик тремтить від страху, він упіюється в штани. І, відповідно, в штани полковника. Останній так розлютувався, так розлютувався, що б'є свого сина по голові п'ять, шість, а то й десять разів. Хлопчик помирає від травми черепа. Щоб заховати кінці у воду, полковник розрубє тіло і згодує його своїй німецькій вівчарці Мірзі.

Пауза.

П: Тепер ти задоволений?

Ж (*дивиться на серйозні жіночі обличчя. виймає з гаманця дві п'ятитисячні купюри, махає ними в Рози перед носом*): Смійся!

Р: Хто?

Ж: Ти. Смійся з мого анекдоту.

Р: І тоді я матиму...

Ж: Десять тисяч франків! Ти зможеш дістатися до Маракеша.

Роза сміється. Спочатку вимушено, з кам'яним обличчям, потім змушує себе розрегатися, тоді Жозеф дає їй купюри, які вона хутко ховає.

Р (*ніжно*): Дякую, Жою, любчику.

Ж: Як ти мене назвала?

Р (*невинним голосом*): Жой, любчик.

Жозеф дає їй ляпаса. Вона майже не реагує, навіть посміхається. Жозеф сідає.

Б (*кричить*): Гей, ви там, ви зовсім з глузду з'їхали?

Р: Це не має значення, Леоне.

Б: Так, але тут таке робити не можна.

Р (*до пані Вос, яка не вірить своїм очам*): Ви бачили? Ваш син дав мені по пиці. Я хотіла сказати, він ударив мене по обличчю!

П: Жозефе, ти свиня. Мені соромно за тебе. Тобі боляче?

Р: Звичайно!

П: Дуже?

Р: Так. Але він не хотів. Нічого страшного. Він зробив це випадково. А ненавмисні ляпаса не болять. Вони навіть заспокоюють. І повертають тебе на твоє місце.

П: Але ти цього не заслуговуєш!

Р: А може? Хто знає?

П: Він міг завдати тобі травму черепа!

Р: Гадаю, він саме це й хотів зробити.

Тим часом Тип наближається до Жозефа. Бере його за комір, стягає зі стільця.

Т: Так що це в нас відбувається? Відчайдух! Камікадзе! Чувак, що не вмiє тримати руки при собі!

Ж: Відпусти мене.

Тип душить Жозефа, той стає блідий, як його сорочка, з його очей течуть сльози.

Ж: Відпусти мене. Будь ласка.

Р: Відпусти його.

Т: А тепер скажи як хороший хлопчик: «Я більше не буду».

Ж: Я більше не буду.

Т: І щоб я цього більше не бачив. Чуєш, ти, шмаркачу! Якщо ти скривдиш Розу, я надеру тобі вуха!

Ж: Гаразд, сер. Прошу вибачити мене.

Тип відпускає його. Жозеф сідає.

Т: Я буду за тобою дивитись, хлопе. *(Сідає на своє місце.)*

У Жозефа цокотять зуби. Грає музичний автомат.

П: Ти не вмiєш розповідати анекдоти. *(Пауза.)* А наша Мірза була не німецька, а бельгійська вівчарка. *(Пані де Вос відколює брошку, простягає її Розі.)* Це тобі. На день народження.

Р: Але треба чекати до лютого. Я Риби.

П: Може, я більше не побачу тебе. В будь-якому випадку це тобі. Я не хочу включати цю річ до свого заповіту.

Р: Ваша родина дуже балує мене. Десять тисяч франків і чудова золота брошка.

П: Це позолоть.

Р: Це найкращий подарунок, який я коли-небудь отримувала в своєму житті.

П: Бери її зараз.

Р: А в мене стільки подарунків. Від видатних осіб. Від заслужених людей і все таке інше.

Жозеф підводиться.

Ж: Ще один анекдот. Не з записника полковника і не з життя.

Бере майже повний кухоль пива у Типа, виливає його собі на голову.

Т: Моє пиво! Моє пиво!

Жозеф стоїть мокрий, з його волосся капає. Роза плескає в долоні. Жозеф з посмішкою вклоняється їй.

П: Леоне, швидше принесіть цьому пану ще кухоль пива!

Р: А мені... *(Піднімає пляшку шампанського.)*

Б: В нас більше нема шампанського *(підходить до столика).*

Р: Ні одної пляшки?

Б: Ні, ця була остання.

П: Ви певні? А у підвалі? Підіть подивіться.

Б: Пані, шампанське у нас майже не замовляють. Наші відвідувачі п'ють... інші напої. Це не той бар, де...

Р: Тоді принесіть простий голландський джин.

П: І мені. Одначе, це не найкращі ліки від шлунку. Але живемо лише один раз, правда, Розо? Підіть принесіть нам, що є! *(Музичний автомат грає. Жозеф стоїть нерухомо. Леон несе пиво і джин.)* Отже, ви Риби. Взагалі Риби холоднокровні, вони холодні від природи. Але я певна, ти успадкувала від своїх предків гарячу кров. У який час доби ти народилася?

Р: Пізно, дуже пізно *(дивиться на Жозефа).*

П: Здається, Моцарт був Рибамі. Пригадую, що був. А прем'єр-міністр? (Бачить, як Роза дивиться на Жозефа.) Він Рак. Це складні люди. Мають проблеми і створюють проблеми іншим. Протягом усього свого життя.

Ж (ніби читає завчений текст): Я син бельгійського офіцера, а не зірок та їхніх конфігурацій. Це створює непередбачені труднощі для примирення різних точок зору. Але, гадаю, це не повинно зіпсувати веселі хвилини життя, коли б вони не трапились. Тільки от такі приречені спадкоємці мають бути гнучкішими, ніж я... — Гадаю, мені треба йти.

П: Гадаю, так було б найкраще для нас усіх.

Ж: Тоді щастя тобі, мамо.

П: І тобі, синку

Ж: бувай, Розо. Може...

Р: Так, може. Дякую.

Ж (до Тіпа): І вам хай щастить.

Т: Тримайся, хлопче. І подбай, щоб ніхто на тебе не скаржився.

Жозеф швидко виходить. Грає музичний автомат. Пані де Вос п'є джин, кривиться від болю і відригає.

Р: Ваш шлунок?

Пані де Вос киває.

Р: Може, вам слід випити склянку молока? Я попрошу для вас.

П: Гадаю, Леон перелякався б, почувши таке прохання. (Пауза.) Позавчора я була у лікаря.

П (знижує плечима): Він сказав: ще три місяці протягнете. Всюди затемнення. Їх стає все більше і більше. Щотижня.

Р (тоном пані де Вос): Це жарт! Жарт!

П: Ні.

Р (приколює брошку до своєї сукні): Жозеф знає?

П: Яке йому до цього діло? Хай помітить сам. Коли справа буде зовсім погана.

Р: А що, як він не прийде до вас ще кілька тижнів?

П: Значить, йому не пощастить. Або, навпаки, пощастить. (Автомат грає.) Елтон Джон? Давайте потанцюємо. (Жінки встають.)

Р: Обережно. Я розтягнула щиколотку.

П: Каталась на лижах?

Р: Ні, це баскетбол. Дуже дика гра. (Жінки танцюють.)

Б (до Тіпа): Хоч би ніхто не побачив.

Т: А що?

Б: В мене нема ліцензії на танці.

Т: Ви це називаєте танцями? (Жінки безладно топчуться по сцені.) За кілька днів буде повний місяць.

Б: Або весна.

Жінки повертаються до столика. Пані де Вос розв'язує стрічку на коробочці з тістечками, дивиться, що там.

П: Хочеш з білковим кремом? Чи з шоколадним?

Р: Мені б краще чогось солоного. Тут за декілька кварталів китайський ресторан. Працює до ранку.

П: О, ми можемо піти до мене. В мене є солоне на будь-який смак. Баранячі відбивні, біфштекси, нирки.

Р: Якщо я не дуже вам заважатиму.

П: О, ніскільки!

Р: Гарзд. Поки ви дивитиметесь телевізор, я щось змайструю. У вас є газова плита?

П: В мене електрична.

Р: З нею я теж умію.

П: Не хочу бути нав'язливою, але ти можеш лишитись у мене, якщо хочеш.

Р: О, це чудово!

П: Отже, ми можемо йти? Мені треба до туалету, і я буду дуже рада облишити це місце, невідомо, що ще підчепиш тут. *(Намагається встати.)*

Р: Хвилинку, хвилинку. Поки ми ще тут... Я маю зізнатися вам. Я не завжди є тим, що ви думаєте. Іноді я трошки говорю неправду, це, так би мовити, біла брехня.

П: А хто з нас цим не грішить?

Р: Я не з роду гугенотів.

П: Як тобі не соромно!

Р: І я не працюю в нічних клубах Маракеша.

П: Ні? Але ти маєш відповідний вигляд.

Р: А ще я не завжди жінка. Зараз, і так раз на кілька тижнів. Але досить часто — ні.

П: Он воно як. Я помітила в тобі щось дивне. Але я забула вдома свої лінзи і не все могла роздивитись. *(Торкає щоки Рози.)* У мене ти можеш прийняти ванну. З піною. Чи ти віддаєш перевагу оліям? І можеш поголитися, якщо хочеш.

Р: Якщо не дуже заважатиму вам у день вашого народження.

Дивляться в очі одна одній. Грає музичний автомат.

П: Все це дуже весело *(посміхається)*.

Жінки залишаються на своїх місцях.

ЗАВІСА
